

cónak, Guercinónak stb. kitűnő rajzai. A Carracciak törekvéseinek utolsó hajtásait tüntetik fel a XVII. századi római művészet nagy képviselőjének, Carlo Marattának munkái. Népszerű vetélytársától, Pietro da Cortonától és a kiváló római szobrásztól, Camillo Rusconitól is fontos műveket mutat be a kiállítás.

Salvator Rosától, a XVII. századi kitűnő nápolyi művésztől a válogatott lapok egész sorát bírja a múzeum. Tárgyra és modorra nézve egyaránt változatos rajzokat a művész minden idejéből. Ifjúkori Prometheus-kompozíciójának erős szenvedélyű, realiztikus előadása méltó Rosa legszebb festményeihez, Ninive népének prédikáló Jonás prófétája pedig messze felülmulja azt a festményt, melyhez a rajz készült s melyet a dán király a kép elkészülte után azonnal megszerzett galériája számára. A művészre annyira jellemző tájképek — beszélgető katonák staffage alakjaival — néhány festői vázlatban egészítik ki a képet, melyet a kiállítás a művésztől ad.

Sebastiano Ricci Tobiást és az angyal ábrázoló kedves, könnyed rajza átvezet a XVIII. századi velencei mesterekhez. Ezek legnagyobbikának, Giovanni Battista Tiepolónak három, választékosan szép rajza a kiállítás legjelentékenyebb darabjai közé tartozik. Fiatalkori Szent Sebestyénje még a XVII. századi hagyományokban, Ribera és Salvator Rosa vad realizmusában gyökerezik, míg későbbi tanulmányrajzai már teljesen a XVIII. század nagy reprezentánsának mutatják. A múzeum szempontjából különösen érdekes nagy fejtanulmánya, melyet a csaknem 70 éves művész Compostelai Szent Jakab-képéhez készített. A festmény az Esterházy-gyűjteménnyel került a múzeumba, a rajz Meller Simon ajándéka képen.

A rajzokon kívül néhány metszet is látható a kiállításon, nem önma-

gáért, csak a rajzanyag megelevenítése céljából. Oly metszetek, melyek variánst hoznak a rajzokon vázolt kép-ideához vagy melyek egyes festményeket a maguk egészében reprodukálnak, a kiállított rajzok ellenben csak azok részlettanulmányait adják. A szemlélő ily módon teljesen tisztában lehet az alakoknak a kompozíciókban való elhelyezésével. Úgy szintén kiállításra kerültek mindazon metszetek, melyek a XVII. és XVIII. században a múzeum rajzai után készültek, mikor azok vándorútjuk egy közbülső állomásán, mielőtt még az Esterházy-gyűjteményben megállapodtak volna, valamely nagyobb külföldi gyűjtő tulajdonát képezték.

Hogy minél több tanulságot lehessen a kiállított anyagból kiaknázni, némely különösen sokat másolt és hamisított művész, pl. Cambiaso vagy Guercino eredeti rajza mellett, helyet kapott egy-két másolat és hamisítvány is — a szakembernek okulásul, a gyűjtőnek figyelmeztetésül.

Hoffmann Edith.

A debreceni múzeum megnyitása.

Nagy ünnepnap volt Debrecenben május 25-én. A húszesztendős városi múzeumból s a külföldön élt, nagylelkű magyar: Déri Frigyes hagyatékából egyesített *Déri-Múzeumot* ezen a napon nyitották meg előkelő ünnepi keretben. Közéletünk s a magyar tudományosság képviselőivel az élen — ünnepelt a nagyrahitott város közönsége. A hatvan-utcai szerény muzeális gyűjteményből ezen a napon lett európai színvonalú *múzeum*, amelyre büszke lehet nemcsak a város, hanem az egész magyarság is.

A délelőtti ünnepség keretében Csűrös Ferenc városi tanácsos, a debreceni könyvnyomtatás történetírója ismertette a múzeum történetét, a Déri-hagyaték változatos multját; Lőfkovics Artur tiszteletbeli múzeumigaz-

gató kezdeményezését, a fáradhatatlan Zoltai Lajosnak, a Debrecenianák tudós kutatójának és eleven lexikonának gyűjtőmunkáját, a Déri-hagyaték történetét, a múzeumépítésre is hagyott nagy összeg pusztulását, majd a város áldozatkészségét, amellyel a bőkezű mecénás helyébe lépett s a múzeum már-már megfeneklő ügyét teljességbe vitte. Bár az építkezésre hagyott Déri-vagyon gazdasági összehozásunk során elveszett, a nemes város kegyeletes hálája a *Déri* nevet vésette a múzeum homlokára. Az ünnepség fénypontja Klebelsberg miniszter megnyitó beszéde volt.

A múzeum épülete Györgyi Dénes építőművész tervei szerint készült s stílusában a Kollégium és a Nagytemplom külső képéhez igazodott. A szép épületnek a város áldozatkészsége előkelő környezetet is teremtett a nagymúltú, nevezetes Fűvészkert helyén. Az építő és szepítő munka nehéz gondját és felelősségét Magoss György volt polgármester viselte vállán, lankadatlan ügyszeretettel.

A belső berendezés, bebútorozás, gyűjteményrendezés munkáját a Gyűjteményegyetem szakemberei vállalták, élükön Czakó Elemér h. államtitkárral. Az épületben helyezkedett el a Városi Könyvtár is, a földszinten, ahol a díszes előadóterem, két ideiglenes kiállítóhelyiség s a hivatali és dolgozó helyiségek is helyet foglalnak. Az első emeleten Debrecen földjének őstörténetével kezdjük a sétát. A csiszolatlan kőkorszaktól a vaskorig izlésesen rendezett, jól illusztrált és magyarázott tárgy- és képsorozatok beszélnek e magyar földdarab ősi kultúrájáról. A mintaszerű felállítás Sűregi János debreceni múzeumőr szaktudását és izlését dicséri. A következő helyiségek Debrecen (és a Hortobágy) néprajzát tárják elénk válogatott tárgyakkal és gazdag képanyaggal. A halászat termét a pásztorkodás, mezőgazdálkodás, a debreceni ház (konyha), a kézműves

mesterségek szobái követik; köztük egy kétszobás, konyhás civisház belseje is minden bútorával, konyhai felszerelésével, cók-mókjával, gubás-műhelyével. Külön teremben a helyi népviseletek ruhadarabjai, színes képei, szűrszabó és szücsműhely, a magyar ornamentika dús kincseivel, egy fazekas-műhelyszerű földes szoba koronggal, debreceni keramiával.

A néprajzi csoport után a város-történeti (művelődéstörténeti) rész a céhek emlékeivel következik. Majd egy miniatűr patika fogad, a régi debreceni *Egyszarvú* emlékeivel. Külön teremben foglalnak helyet a kollégium és egyház régi holmijai, jeles püspökök, tanárok, egyházi férfiak arcképei. A következő terem a debreceni könyvnyomtatás, irodalom és színészet emlékeinek van szentelve. Ehhez csatlakozik Csokonai szobája, a költő kéziratával, arcképeivel, művei első kiadásával stb. A végső szobában javarészt táblalabírókori polgári emlékek kaptak helyet. — A néprajzi és várostörténeti csoportot Viski Károly nemzeti műzeumi őr tervezte és állította föl.

A második emeleti kupolateremben modern magyar szobrok fogadnak, előkelő zöld márvány háttérrel. Innen nyílik az «Ecce homo-terem»; az ajtóval szemben Munkácsy nagy műve. Jobbra a Déri-gyűjtemény egyiptomi, görög-római, középkori, újkori — javarészt iparművészeti érdekű — csoportjai következnek, a sor végén gazdag pénz- és éremgyűjteménnyel. Ezt a csoportot — az utóbbi kivételével — Csányi Károly iparműv. múz. igazgató tervezte és állította föl. Az éremgyűjteményt Huszár Lajos, nemzeti műzeumi gyakornok rendezte.

A második emelet nyugati szárnyán ideális világítású képtár következik. Képei részben a város tulajdonai, részben az Orsz. Magyar Szépművészeti Múzeum letétjei, részben Déri Frigyes hagyatéka. A szobor- és képgyűjteményt Petrovics Elek szépműv. múz.

főigazgató irányításával Rózsaffy Dezső szépműv. múz. igazgatóór rendezte nagy gondossággal.

A szép ünnepnap befejezője Hubay Jenő Petőfi-szimfóniájának előadása volt a városi színházban, amelyet maga a mester, Debrecen város díszpolgára vezényelt.

R. Gy.

Zenei szemle.

Boris Godunov.

Mussorgskij operája az orosz faji zenének olyan magaslatát jelenti, amelyet még mai napig egy orosz zeneszerző sem tudott túlszárnyalni. A komoly zeneértő mostani felújítása alkalmával is igazi gyönyörűségét találhatta őseredeti faji vitalitásában, nyers ereje mellett is mély költőiségében, túláradó gazdagságú zenei invenciójában. *Mussorgskij* a tehetség őseréjében ugyanolyan nagy nemzeti értéke az oroszoknak zenei téren, mint *Tolstoj* vagy *Dostojevskij* az irodalomban. A legismertebb orosz komponista, *Csajkovszky* sokkal több nyugateurópai hatást szívott fel magába, semhogy a szláv elemeket, a maguk fascináló nagyvonalúságukban, olyan töretlenül érvényesíthette volna, mint a tisztán orosz talajban gyökerező *Mussorgskij*. Annál tragikusabb, hogy szellemének leghatalmasabb megnyilvánulásai korában teljesen elszigetelve, elődök és utódok nélkül, de főképp a megfelelő tudás zenei technikai eszközök hiányában korántsem lehettek olyan messzire kihatóak, mint ahogy megérdemelték volna.

Mussorgskij (1835—81), mint egy ősi orosz család sarja, előbb katonatiszti pályára lép, de ezt az életet sehogy sem tudja összeegyeztetni igazi hajlamaival, amelyek teljes erővel a zenei körök felé vonzzák. Ott is hagyja ezt a pályát, hogy teljesen a zenének élhessen. Az 1861-iki parasztlázadás megfosztván őt birtokaitól, kénytelen Péterváron egy szerény állami hivatal-

noki állást vállalni, ahol élte végéig száraz aktamunkák emésztik fel' életerejét.

Legjelentősebb művét, a *Boris Godunov*-ot 1874-ben adták elő először Péterváron. Bár a közönség, főképp a fiatalság lelkesedéssel fogadja, a hivatalos kritika álláspontja értelmetlen és rosszindulatú. Forradalmi jellege miatt a darab sok megcsönkítést szenved, majd végkép lekerül a színpadról. 1896-ban *Rimskij-Korsakoff*, *Mussorgskij* jóbarátja, a briliáns, nagy tudású hangszerelő az egész művet átdolgozza, technikai nyerseségeit lecsiszolja, itt-ott kiegészíti. Ebben a formában adták azóta Európa színpadain.

Mussorgskij a szövegben *Puskin*ra támaszkodik, akit viszont *Karamsin* «Az orosz birodalom története» c. műve inspirált *Boris* cár alakjának költői feldolgozására.

Boris Godunov orosz főnemes megöletti a trón törvényes örökösét, *Dimitrijt*, hogy magának biztosítsa a koronát. A cár halála után a nép őt választja urának. A cárevics tragédiáját feljegyzi *Pimen* szerzetes a kolostor krónikájába. *Gregori* fiatal szerzetest — aki jelen van a feljegyzésnél — határtalan nagyravágyása arra az elhatározásra viszi, hogy kiadja magát *Dimitrijnek*, a cárevicsnek és *Borist* elűzze a trónról. Átszökik lengyel földre. *Marina*, a szandomiri vojvoda lánya, cárnő akar lenni, szerelmét és kezét ígéri a habozó *ál-Dimitrijnek*, ha megszerzi a trónt. *Gregori* lengyel segítséggel csakugyan betör Oroszországba; a *Boris* ellen fellázított csőcselék rabolva, gyujtogatva vonul utána. *Borist* büntudata és az a félelem, hogy hátha mégsem az igazi trónörököszt ölték meg, rettenetes rémképekkel gyötrik. Hiába biztosítja róla *Pimen*, az agg szerzetes, hogy *Dimitrij* meghalt és ellenfele csaló: *Boris* elborult lelkének nem tudja visszaadni a nyugalmat.